

УДК 159.923

[https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series12.2022.20\(65\).06](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series12.2022.20(65).06)

РЕФЛЕКСИВНО-ОСОБИСТІСНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВА УМОВА ПРОФЕСІЙНОГО САМОТВОРЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

Анна Овчар

старша викладачка кафедри медицини катастроф та військової медицини

Івано-Франківський національний медичний університет

76018, Україна, м. Івано-Франківськ, вул. Галицька, 2

aovchar@ifnmu.edu.ua, <https://orcid.org/0000-0001-9529-5523>

Михайло Белей

кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної і клінічної психології

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

76018, Україна, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57

ifkps@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0003-2687-2408>

Анотація

Мета. У статті проведено аналіз сучасних методологічних підходів у процесі професійного становлення майбутнього фахівця в сучасних умовах навчання у закладах вищої освіти. Розкрито найбільш проблематичні аспекти, які пов'язанні з формуванням такої суб'єктності, в основі якої лежатиме рефлексія власної самозміни (саморозвитку). *Результати.* Проведено теоретичний аналіз актуальних наукових концептів, репрезентовано оптимальні моделі професійного самотворення майбутнього фахівця. Предмет проведеного дослідження пов'язаний з професійним становленням фахівців в галузі медицини. Відповідно особливу увагу в ході наукового аналізу було приділено питанням, які розкривають відмінності в сфері самосвідомості, зокрема у виявах саморегуляції студентів медиків у закладах вищої освіти. Оскільки, саме з цим важливим особистісним утворенням пов'язана інтенсивність та усвідомлюваність процесу професійного становлення суб'єкта. Зауважено, що становлення професійного саморозвитку майбутнього фахівця-медика повинно бути спрямоване на самопізнання, самоствердження, самовдосконалення у всіх сферах життєдіяльності. Наголошено, що процес професійного саморозвитку студентів у закладах вищої освіти потребує глибоко усвідомленої цінності його необхідності та стійкої внутрішньої мотивації майбутніх медичних працівників. *Висновки.* Авторами запропоновано своє бачення деяких аспектів запропонованої проблематики, які якраз і покладено в основу мети цієї статті. За результатами проведеного дослідження науковцями констатовано, що майбутній фахівець, а зокрема медичний фахівець, повинен усвідомлювати свою відповідальність за компетентне проектування свого життєвого і професійного шляху, а тому дбати про формування такої суб'єктності, в основі якої покладена рефлексія власної самозміни. Особлива роль у цьому процесі повинна належати рефлексивно-особистісній компетентності, яка тлумачиться нами як здатність до розв'язання актуально-важливих, особистісно-значущих фахових задач, що спрямовані на поглиблення пізнання та активно-творче ставлення й перетворення свого «Я», своєї «Самості».

Ключові слова: професійне становлення, саморегуляторна здатність, рефлексія, компетентність, рефлексивно-особистісна компетентність.

Вступ

У Національній доктрині розвитку освіти в Україні визначено, що одним із пріоритетних напрямів державної політики щодо розвитку вищої освіти є підготовка кваліфікованих кадрів, здатних до творчої праці та професійного розвитку (саморозвитку). Непрості трансформаційні процеси, які характерні для сучасного етапу розвитку вищої школи, спричиненого прагненням інтегруватись у європейський освітній простір, в першу чергу спрямовані на розробку й впровадження нових стандартів вищої освіти, на вдосконалення теоретико-методологічних основ та методико-організаційних засад професійної підготовки студентів, поглиблення її суб'єктності, інноваційності та рефлексивності.

Проте важливо констатувати, що попри постійний інтерес з боку науковців до означеного напрямку досліджень, велику кількість попередніх психологічних розвідок так і не вдалось сформулювати цілісне уявлення про людей-професіоналів, про етапи їх професійної кар'єри, причини вибору чи зміни професії, установки, життєві цінності і цілі, проблеми і способи їх розв'язання.

Усвідомлюючи складність проблеми і зважаючи на велике різноманіття підходів до її вивчення, нами запропоновано своє бачення деяких аспектів, які покладено в основу **мети** цієї статті: провести теоретичний аналіз актуальних наукових концептів, в яких репрезентовано оптимальні моделі професійного самотворення майбутнього фахівця. **Завдання** дослідження: 1) здійснити теоретичний аналіз наукових праць для визначення змісту рефлексивно-особистісної компетенції в процесі професійного становлення майбутнього фахівця; 2) виокремити роль рефлексивно-особистісної компетентності як здатності до розв'язання актуально-важливих, особистісно-значущих фахових задач, що спрямовані на поглиблення пізнання та активно-творче ставлення й перетворення свого «Я».

Методи дослідження

Для досягнення мети та реалізації завдань аналізу рефлексивно-особистісної компетенції в процесі професійного становлення майбутнього фахівця нами було використано такі теоретичні методи: аналіз наукових джерел, порівняння, синтез та узагальнення.

Результати та дискусії

У своєму прагненні привести методологічні основи вітчизняної психологічної науки у відповідність до вимог сучасної парадигми, психологи намагалися наповнити абстрактну категорію активності новим гуманістичним змістом, наголошуючи при цьому, що особистість є не лише суб'єкт діяльності, але і суб'єкт переживання (Е.Ф. Василюк), суб'єкт вільного вибору (В.А. Петровський), відповідальності, моральності і віри (Б.С. Братусь) та сенсу (Д.О. Леонт'єв) (Белей, 2020).

В контексті проблеми професійного становлення зазначені теоретичні концепти можуть реалізовуватись за умови відповідного смислового наповнення різноманітних освітніх ситуацій і завдяки суб'єктній включеності у «живу» діяльність, яка передбачає актуалізацію в людини співприсутності, співдії, співчуття, співпереживання, співучасті (Карпенко, 2016; Maslow, 1967). Особлива роль водночас повинна належати діалогу: «Універсальним психологічним механізмом аксіогенезу особистості виступає діалог – як реалізація вродженої, апріорної інтенції «Ти», що допускає інобуття «Іншого» як рівноцінного мені суб'єкта, завдяки чому відбувається інтеріоризація чужих особистісних смислів і формування знаково-символічної структури свідомості. Рефлексія з боку потенційних «Ти» як можливих взірців на

шляху до духовної зрілості здійснюється за допомогою антиципації і забезпечує ціннісне життєздійснення особистості» (Карпенко, 2009: 12).

А отже, навчальний процес як спосіб суб'єкт-суб'єктної взаємодії його учасників повинен ґрунтуватись на паритетних партнерських стосунках, які сприятимуть й допомагатимуть утверджувати реальну свободу особистості. На думку Г.К. Радчук: «У діалозі народжуються смисли, утверджуються позиції, вибудовуються у певну ієрархію цінності, актуалізуються суб'єктні потенціали, створюються умови для унікальної взаємодії, обміну думками, почуттями й цінностями. При цьому рефлексія є основою внутрішньої мотивації особистості, поглиблює процеси осмислення» (Радчук, 2017: 103-109).

У своїй праці В. Фрицюк стверджує що, рівень мотивації професійного саморозвитку суб'єкта формується на таких елементах як ставлення до професійної діяльності, професійних цінностей, суб'єктів професійної діяльності, до себе як професіонала, до особистісно-професійного розвитку та ініціатива особистісного й професійного саморозвитку (Фрицюк, 2016).

Оскільки предмет нашого дослідження безпосередньо пов'язаний з професійним становленням фахівців в галузі медицини, то особливу увагу в ході подальшого наукового аналізу ми вирішили приділити питанням, що пов'язані з виявленням відмінностей в сфері самосвідомості, зокрема саморегуляторній здатності майбутніх лікарів. Саме з цим важливим особистісним утворенням пов'язано інтенсивність та осмисленість процесу професійного становлення суб'єкта. У цьому контексті надзвичайно співзвучним видається судження Ф. Перлза, згідно якого психічне здоров'я і особистісне зростання слід розглядати як здатність до переходу від опори на інших і регулювання середовищем – до опори на себе й саморегуляцію.

Отже, зважаючи на основоположні принципи гуманістичної психології, можна сформулювати таке припущення: в основі функціонально-дієвої моделі розвитку особистості та її поведінки повинно бути покладено ідею «створення умов для ефективного саморозвитку особистості шляхом формування у неї механізмів самонавчання та самовиховання (насамперед, через навчання). У зв'язку з цим особливої актуальності набуває процес розвитку у неї навичок рефлексії, що забезпечують постійний логічний аналіз своїх вчинків і дій для вибору найбільш оптимальних рішень, спрямованих у майбутнє» (Белей, 2020: 33-36). Водночас принагідно зазначимо, що саме механізм рефлексії ще часто називають механізмом саморегулювання.

Слід відмітити, що дуже часто процес особистісного та професійного розвитку індивіда пов'язують в першу чергу з розвитком когнітивної сфери, а в вузькому розумінні цього слова з засвоєнням знань. Такий підхід безсумнівно треба вважати однобоким, неправильним і, навіть, хибним. Дуже переконливі аргументи з цього приводу знаходимо в одній із робіт Г.К. Радчук: «Можна абсолютно категорично стверджувати, що уся система сучасної освіти (як в умовах школи, так і у вищих освітніх закладах) продовжує сповідувати типові суб'єкт-об'єктні підходи й традиції організації навчального процесу, які були характерні для періоду радянської доби: вчитель (викладач) виконує функції ретранслятора знань, а учневі (студенту) відводиться роль реципієнта» (Радчук, 2017).

У своїх наукових дослідженнях Г.К. Радчук пропонує концептуально новий підхід, який ґрунтується на основних принципах гуманітарного підходу. На думку дослідниці пріоритетними цілями сучасної вищої освіти повинні стати «...загальнокультурні орієнтири, які дозволяють замінити власне когнітивний підхід на смислотворчий, де і викладач, і студент

є активними суб'єктами освітнього діалогу» (Радчук, 2017: 106). Останньому дослідниця відводить роль «зовнішньої спонуки внутрішнього ініціювання особистісно-професійного становлення майбутнього фахівця, становлення його ціннісно-сислової сфери» (Радчук, 2017: 107). Розглянуті нами теоретичні положення мають важливе значення для побудови довершеної концепції наших подальших досліджень.

Поділяючи критичну точку зору Г.К. Радчук з приводу суб'єкт-об'єктного підходу, який і надалі має місце в організації навчального процесу сучасної школи (і вищої зокрема), ми в своїй концептуальній основі професійної підготовки майбутніх фахівців важливого значення надаємо не стільки знанням, скільки компетентності. Надзвичайно доречним є висловлювання відомого психолога і психотерапевта К. Роджерса з приводу того, що освіченою людиною слід вважати лише того, хто навчився вчитись, пристосовуватись і змінюватись, зрозумів, що ніяке знання не є надійним і тільки процес пошуку знання дає основу для надійності.

Принагідно зазначимо, що компетенція не може бути визначена через певну кількість знань і вмінь, оскільки значна роль в її прояві належить умовам, різноманітним обставинам. Тому під час обговорення компетенцій необхідно звертати увагу на конкретні ситуації, у яких вони виявляються, а отже, компетенція не може бути ізольована від конкретних умов її реалізації. Вона по-суті є інтегративною характеристикою, що пов'язує між собою мобілізацію знань, умінь і поведінкових паттернів, які адекватним чином відповідають наявним чи прихованим умовам конкретної діяльності. Тому, компетенцію ми розглядаємо як здатність до виявлення та встановлення зв'язків між компонентами знаннєвого рівня, дієвого (вміння і навички) і ситуативного (наявні чи змодельовані умови), що забезпечує розв'язання актуальної задачі. Таким чином, професійна компетентність нами тлумачиться як здатність до розв'язання актуально-важливих, особистісно-значущих фахових задач.

Майбутній фахівець повинен усвідомлювати свою відповідальність за компетентне проектування власного життєвого та професійного шляху; дбати про те, щоб обрана ним професія ставала для нього «справою життя», якій він буде відданим і про яку турбуватиметься більше, ніж про захист свого «Я».

Тільки завдяки гармонійному узгодженню таких напрямів самореалізації особистості, як змістове (ціннісно-сислове) збагачення й операціонально-знаряддєве опанування вдається досягнути балансу цілераціонального самопроектування і спонтанного розгортання індивідуально-творчого геному (Карпенко, 2016).

Попри існуючі підходи до визначення сутності самого поняття компетенція і компетентність, а також надзвичайно широке різноманіття видів компетенцій, які описані в літературі (Гречаник, 2019), для нас особливого значення набуває такий вид компетентності, який пов'язаний з відповідним багажем психологічних знань, що спрямовані на поглиблення пізнання та адекватного ставлення до свого «Я», своєї «Самості» (рефлексивно-особистісна компетентність). Наша переконаність у правильності цього судження ґрунтується на основних положеннях гуманістичної парадигми розвитку індивіда, згідно яких провідна роль тут повинна належати психологічному просвітництву та психопрофілактиці. «У такому разі кожен суб'єкт (на певному етапі свого особистісного розвитку) сам стає для себе психологом, позаяк наявні можливості самопізнання і саморегуляції діяльності сприяють запуску механізмів самонавчання і самовиховання. Таким чином, людина озброюється необхідним багажем психологічних знань, для того щоб мати можливість цілеспрямовано вибудовувати продуктивну життєву стратегію, тим самим здійснюючи максимальну самореалізацію власної

індивідуальності» (Белей, 2020: 36). Дослідження закордонних науковців підтверджують, що самопізнання і самооцінка є першими сходинками до саморозвитку особистості (Tursynay et al., 2021; Warsi & Khurshid, 2022). Тому, вважаємо, що усвідомлення власного саморозвитку є усвідомленим та цілеспрямованим процесом не тільки особистісного, а й професійного самовдосконалення.

Відомо, що головною метою усіх існуючих виховних інституцій і закладів є поступове формування в суб'єктів учіння внутрішньої готовності самостійно і усвідомлено планувати, коректувати й реалізовувати перспективи свого розвитку (життєвого, особистісного, професійного). Пізнати і зрозуміти самого себе – означає навчитися самому будувати перспективи свого особистісного розвитку. Отже, для нормального процесу особистісного і професійного становлення індивіда важливо, щоб у нього була сформована саме така «суб'єктність» або, по-іншому, така готовність до навчально-професійної діяльності, в основі якої лежатиме рефлексія власної самозміни. В зв'язку з цим, надзвичайно актуальним й переконливим виглядає судження В.О. Татенко, згідно якого «...людина повинна увійти в предмет психології своїм суттєвим психологічним визначенням, а саме, як суб'єкт власної психічної активності (діяльності), що несе «особисту» відповідальність перед собою за її становлення, функціонування та розвиток і ставиться до своєї психіки як до цінності» (Татенко, 1996: 371).

В свою чергу, К. Роджерс так сформулював своє бачення цього процесу: «Людина володіє в самій собі великими ресурсами для самопізнання, зміни «Я-концепції», цілеспрямованої поведінки, а доступ до цих ресурсів можливий тільки в тому випадку, якщо створюється визначений клімат сприятливих психологічних установок» (Роджерс, 1995). У цьому судженні все зрозуміло, окрім того, яким чином відбувається створення цього сприятливого клімату, особливо в контексті умов сучасного вишу.

Зміна освітньої парадигми у відповідності з принципами гуманітаризації сучасної вищої школи, передбачає відхід (переорієнтацію) від вузькознаннєвого (когнітивного) підходу в процесі професійного становлення майбутніх фахівців до особистісно-смыслотворного. Окрім відомих аргументів, що вже викладені нами у цій статті, важливою, а може навіть і основоположною тезою слід вважати концептуальне положення логотерапії В. Франкла: «...рушійною силою людської поведінки є прагнення віднайти і реалізувати смисл життя» (Frankl, 1992). Позаяк це судження не є завершеним, оскільки пов'язане з психотерапевтичним процесом, то далі автор визначає основне завдання психотерапевта і формулює його як надання «...допомоги пацієнтові у пошуку сенсу свого існування». Зважаючи на те, що зміст не є об'єктивним, людина не відкриває його, а знаходить у світі.

Зміст викладеного може видатись не зовсім переконливим, якщо розглядати його в контексті організації навчального процесу у вищій школі. Адже невідомо, хто ж візьме на себе роль психотерапевта, який допомагатиме привідкривати життєві (професійні) смисли студентству. Нам видається, що таку функцію акумулює в собі діалогізація навчального процесу (згідно концепції аксіогенезу З.С. Карпенко, Г.К. Радчук). Однак, саме за таких умов і викладач, і студент є активними суб'єктами освітнього діалогу. На менш вагомні аргументи для розуміння суті цього процесу, а саме динаміки змісту особистісних перетворень, ми знаходимо в основних положеннях концепції смислових утворень особистості (Б.С. Братусь, О.Г. Асмолов, В.А. Петровський), концепції діяльнісного опосередкування міжособистісних відносин А.В. Петровського, концепції соціальної перцепції Г.М. Андрєєвої, концепції

персоналізації А.В. і В.А. Петровських, концепції надситуативної активності В.А. Петровського.

Таким чином, партнерський освітній діалог в системі «викладач – студент», виступає для останнього лише зовнішнім провідником, який спрямовує його зусилля на пошук сенсу свого життя. Разом з цим, активізація механізму рефлексії сприяє перенесенню цього процесу у внутрішній план, що робить його особистісно-значущим. Це, в свою чергу, інтенсифікує вибудовування різноманітних програм свого життєвого шляху: особистісного розвитку, професійного становлення або кар'єрного росту, творчого самовираження, розвитку тих чи інших здібностей, досягнення гармонійного розвитку або ж духовної досконалості тощо.

На думку багатьох сучасних дослідників особистості людини (А. Маслоу, К. Роджерс, Е. Фромм, К.О. Абульханова-Славська, А.В. Брушлінський, В.П. Зінченко) її потреба в саморозвитку, самореалізації й самоактуалізації безумовно є основоположною складовою зрілої особистості. Більш того, на думку В.В. Давидова, саме потреба індивіда в активному творенні «...є смислотворювальною і тим самим підпорядковує собі інші потреби предметно-речового характеру» (Давидов, 1988:3).

Самоактуалізація – це процес і результат духовного становлення людини, утвердження її суб'єктності. Прагнення до самоактуалізації є не що інше як інтенція до максимально повного виявлення і розвитку своїх духовно-творчих можливостей. «У кожний момент життя в особистості є вибір: просування вперед, подолання перешкод, які неминуче виникають на шляху до високої мети, або відступ, відмова від боротьби і здача позицій. Особистість, здатна до самоактуалізації, вибирає завжди рух вперед, подолання перешкод» (Maslow, 1967). Тому студент, який свідомо реалізує своє професійне покликання, повинен бути відповідальним за результати своєї самореалізації.

В психології давно відомий факт, що індикатором творчості людини є її постійне прагнення здобувати (поглиблювати) знання. Тобто вважається, що більш творчі особистості після завершення навчання (наприклад у ЗВО) обов'язково продовжують вчитись, самовдосконалюватись, займатись самоосвітою, а нетворчі – припиняють цей процес. Ця закономірність в ході навчально-професійного становлення студента також має індикативні форми прояву, а саме: творчі студенти завжди пізнавально активні, вдаються до спроб вийти за межі простого конспектування, запам'ятовування і відтворення. Водночас слабший контингент студентів, в кращому випадку, знайомиться з обов'язковим мінімумом літератури і в процесі заняття просто механічно репродукує даний матеріал. Наші спостереження, підкріплені педагогічною практикою вищої школи, слугують емпіричними корелятами істинності цієї закономірності.

Як можемо бачити, для сучасних майбутніх лікарів недостатньо володіти інформацією, необхідно також вміти нею користуватися і таким чином формувати нові знання та формувати прагнення для самореалізації (Філоненко, 2015). Система вищої освіти повинна готувати фахівців, не тільки здатних оперувати великими обсягами інформації, але й має враховувати їхню потребу у особистісному рості, відкритості й готовності до самовдосконалення, до якісних змін у своїх особистісних властивостях, якостях і у майбутній професійній діяльності.

Висновки

Отже, проведений нами аналіз дозволив утвердитись у розумінні того, що загальнопсихологічним механізмом аксіогенезу особистості виступає діалогічне спілкування, в процесі якого відбувається включення «Іншого» в духовний світ «Я», як повноважного

партнера, можливого взірця саморозвитку. Майбутній фахівець повинен усвідомлювати свою відповідальність за компетентне проектування свого життєвого і професійного шляху, а тому дбати про формування такої суб'єктності, в основі якої лежатиме рефлексія власної самооцінки. Особлива роль у цьому процесі повинна належати рефлексивно-особистісній компетентності, яка тлумачиться нами як здатність до розв'язання актуально-важливих, особистісно-значущих фахових задач, що спрямовані на поглиблення пізнання та активно-творче ставлення й перетворення свого «Я», своєї «Самості». Як наслідок, зростання можливостей самопізнання й саморегуляції діяльності призводить до запуску механізмів самонавчання та самовиховання, які в свою чергу надають можливість цілеспрямовано вибудовувати продуктивну життєву стратегію суб'єкта, здійснюючи при цьому максимальну самореалізацію його власної індивідуальності.

Перспективи подальших досліджень ми вбачаємо у вивченні особливостей рефлексивно-особистісної компетенції в процесі професійного становлення майбутнього фахівця-медика.

Література

1. Белей, М.Д. (2020). Методологічні основи феноменологічної психології в діяльності практичного психолога. *Збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції «Психологія та педагогіка: методика та проблеми практичного застосування» (м. Львів, 25-26 грудня 2020 р.)*, (с. 33-36). Львів : Львівська педагогічна спільнота.
2. Гречаник, О.Є., & Григораш, В.В. (2019). *Формування акмеологічної компетентності вчителя в системі післядипломної освіти*. (Монографія). Харків : Основа.
3. Давыдов, В.В. (1988). О понятии личности в современной психологии. *Психологический журнал*, 9(9), 22–32.
4. Карпенко, З.С. (2009). *Аксіологічна психологія особистості*. Івано-Франківськ : Лілея-НВ.
5. Карпенко, З.С. (2016). Аксіопсихологічні ресурси професійно-особистісної самореалізації. *Особистісно-акмеологічні фактори впливу на самореалізацію індивідуальності у полікультурному світі*. З.С. Карпенко, І.М. Зварич (Ред.). (с. 83-91). Чернівці : Чернівецький нац. ун-т.
6. Радчук, Г.К. (2017). Діалог як механізм аксіогенезу особистості в процесі вищої професійної освіти. *Науковий теоретико-методологічний і прикладний психологічний журнал*, 8(1), 103–109. <https://doi.org/10.15330/ps.8.1.103-109>
7. Татенко, В.А. (1996). *Психологія в суб'єктном измерении*. (Монографія). Київ : Видавничий центр «Просвіта».
8. Філоненко, М.М. (2015). *Психологія особистісного становлення майбутнього лікаря*. (Монографія). Київ : Центр учбової літератури.
9. Фрицюк, В.А. (2016). Формування мотивації професійного саморозвитку майбутніх педагогів у творчому освітньому середовищі ВНЗ. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*, 6, 107–114.
10. Frankl, V. (1992). *Man's Search for Meaning*. Boston : Beacon Street.
11. Maslow, A. (1967). Self-actualizing and Beyond. *Challenges of Humanistic Psychology*. New York : McGraw-Hill.
12. Rogers, C., & Kramer, P.D. (1995). *On becoming a person : a therapist's view of psychotherapy*. Houghton Mifflin.
13. Tursynay, I., Rymshash, T., Askar, I., Karas, K., & Azhar, K. (2021). Scientific comparative analysis of Professional Self-Development of future social pedagogue in Kazakhstan and abroad. *Cypriot Journal of Educational Sciences*, 16(4), 1947–1955. <https://doi.org/10.18844/cjes.v16i4.6062>

14. Warsi, L.Q., & Khurshid Kh. (2022). The Role of Self-Assessment in English Language Teachers' Professional Development in Pakistan. *Education Research International*, 2022, 1–13. <https://doi.org/10.1155/2022/9401995>

References

1. Belei, M.D. (2020). Metodolohichni osnovy fenomenolohichnoi psykholohii v diialnosti praktychnoho psykholoha [Methodological foundations of phenomenological psychology in the activity of a practical psychologist]. *Zbirnyk tez naukovykh robit uchasnykiv mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Psykholohiia ta pedahohika: metodyka ta problemy praktychnoho zastosuvannia» – Collection of theses of scientific works of the participants of the international scientific and practical conference “Psychology and pedagogy: methodology and problems of practical application” (Lviv, December 25–26, 2020)*, (pp. 33-36). L'viv : Lvivska pedahohichna spilnota [in Ukrainian].
2. Hrechanyk, O.E., & Hryhorash, V.V. (2019). *Formuvannia akmeolohichnoi kompetentnosti vchytelia v systemi pisladyplomnoi osvity [Formation of acmeological competence of the teacher in the system of postgraduate education]*. Kharkiv : Osnova [in Ukrainian].
3. Davydov, V.V. (1988). O ponjatii lichnosti v sovremennoj psihologii [On the concept of personality in modern psychologists]. *Psihologicheskij zhurnal – Psychological Journal*, 9(9), 22–32 [in Russian].
4. Karpenko, Z.S. (2009). *Aksiolohichna psykholohiia osobystosti [Axiological personality psychology]*. Ivano-Frankivsk : Lileia-NV [in Ukrainian].
5. Karpenko, Z.S. (2016). Aksiopsykhologichni resursy profesiino-osobystisnoi samorealizatsii [Axiopsychological resources of professional and personal self-realization]. *Osobystisno-akmeolohichni faktory vplyvu na samorealizatsiiu indyvidualnosti u polikulturnomu sviti – Personal-acmeological factors influencing the self-realization of individuality in a multicultural world*. In Z.S. Karpenko & I.M. Zvarych (Eds.). (pp. 83–91). Chernivtsi : Chernivetskyi nats. unt [in Ukrainian].
6. Radchuk, H. (2017). Dialoh yak mekhanizm aksiogenezu osobystosti v protsesi vyshchoi profesiinoi osvity [Dialogue as a mechanism of personality axiogenesis in the process of higher professional education]. *Naukovyi teoretyko-metodolohichni i prykladnyi psykholohichni zhurnal – Scientific theoretical-methodological and applied psychological journal*, 8(1), 103–109 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.15330/ps.8.1.103-109>
7. Tatenko, V.A. (1996). *Psihologija v subektnom izmerenii [Psychology in the subjective dimension]* Kyiv : Vidavnychij centr «Prosvita» [in Russian].
8. Filonenko, M.M. (2015). *Psykholohiia osobystisnoho stanovlennya maybutn'oho likarya. [Psychology of personal development of the future doctor]*. Kyiv : Tsentr uchbovoyi literatury [in Ukrainian].
9. Frytsiuk, V.A. (2016). Formuvannia motyvatsii profesiinoho samorozvytku maibutnikh pedahohiv u tvorchomu osvitnomu seredovyschi VNZ [Formation of motivation for professional self-development of future teachers in the creative educational environment of universities]. *Visnyk Vinnytskoho politekhnichnoho instytutu – Bulletin of Vinnytsia Polytechnic Institute*, 6, 107–114 [in Ukrainian].
10. Frankl, V. (1992). *Man's Search for Meaning*. Boston : Beacon Street.
11. Maslow, A. (1967). Self-actualizing and Beyond. *Challenges of Humanistic Psychology*. New York : McGraw-Hill.
12. Rogers, C., & Kramer, P.D. (1995). *On becoming a person: a therapist's view of psychotherapy*. Houghton Mifflin.
13. Tursynay, I., Rymshash, T., Askar, I., Karas, K., & Azhar, K. (2021). Scientific comparative analysis of Professional Self-Development of future social pedagogue in Kazakhstan and abroad. *Cypriot Journal of Educational Sciences*, 16(4), 1947–1955. <https://doi.org/10.18844/cjes.v16i4.6062>

14. Warsi, L.Q., & Khurshid Kh.(2022). The Role of Self-Assessment in English Language Teachers' Professional Development in Pakistan. *Education Research International*, 2022, 1–13. <https://doi.org/10.1155/2022/9401995>

**REFLECTIVE AND PERSONAL COMPETENCE AS AN IMPORTANT
CONDITION FOR THE PROFESSIONAL SELF-CREATION OF THE FUTURE
SPECIALIST**

Anna Ovchar

Senior Lecturer of the Department of Disaster Medicine and Military Medicine

Ivano-Frankivsk National Medical University

2, Halytska Str., Ivano-Frankivsk, Ukraine, 76018

aovchar@ifnmu.edu.ua, <https://orcid.org/0000-0001-9529-5523>

Mykhailo Beley

PhD in Psychology, Associate Professor,

Associate Professor of the Department of General and Clinical psychology

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

57, Shevchenko Str., Ivano-Frankivsk, Ukraine, 76018

ifkps@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0003-2687-2408>

Abstract.

Goal. The article analyzes modern methodological approaches in the process of professional formation of a future specialist in the current conditions of education in higher education institutions. The most problematic aspects related to the formation of such subjectivity, which is based on the reflection of one's own self-changing (self-development), are presented. The results. We have offered our vision of some aspects, which are precisely the basis of the goal of this article – a thorough theoretical analysis of current scientific concepts, in which optimal models of professional self-creation of the future specialist are represented. The subject of our research is related to the professional becoming of specialists in the field of medicine, so in the course of our scientific analysis, we decided to pay special attention to issues related to the identification of differences in the field of self-awareness, in particular, the self-regulatory ability of medical students in institutions of higher education. It is with this important personal formation that the intensity and meaningfulness of the subject's professional development process is connected. Therefore, we would like to note that the formation of professional self-development of the future medical specialist should be aimed at self-knowledge, self-affirmation, and self-improvement in all spheres of life. We emphasize that the process of professional self-development of students in institutions of higher education requires a deeply realized value of its necessity and sustainable internal motivation of future medical workers. **Conclusions.** A future specialist, and in particular, a medical specialist, must be aware of their responsibility for the competent design of their life, especially, their professional path, and therefore attend of the formation of such subjectivity, which will be based on the reflection of their own self-change. A special role in this process should belong to reflective and personal competence, which we interpret as the ability to solve topically important, personally significant professional tasks aimed at deepening knowledge and an active and creative attitude and transformation of one's «I», one's «Self».

Keywords: professional development, self-regulatory ability, reflection, competence, reflective-personal competence.

Подано 14.11.2022

Рекомендовано до друку 10.12.2022